

APRENTATGE, COMPETÈNCIES I LA SEVA TRANSFERIBILITAT DES DE LA MIRADA DELS ESTUDIANTS

Anna Novella Càmara
Universitat de Barcelona
anovella@ub.edu

Núria Pérez Escoda
Universitat de Barcelona
nperezescoda@ub.edu

Montserrat Freixa Niella¹
Universitat de Barcelona
mfreixa@ub.edu

Resum

L'interès per la transferència de les competències respon a una qüestió actual i prioritària en el marc del disseny del nou grau d'Educació Social de la Universitat de Barcelona que s'implementarà el curs 2009-2010.

La conceptualització al voltant de les competències en l'Educació Superior (CIDEDEC 1999, AQU 2004, ANECA 2005, entre d'altres) fa una especial incidència en la determinació que les competències estan lligades al desenvolupament professional. Des d'aquesta perspectiva, l'equip de coordinació i supervisió del practicum considerem les pràctiques, que els estudiants duen a terme als centres, un espai privilegiat per analitzar, avaluar i desenvolupar aquestes competències dels futurs educadors i educadores socials.

En el marc del projecte de recerca "*Anàlisi i avaluació de la transferibilitat de les competències professionals de l'Educació Social en els centres de pràctiques*" (2008MQD155) ens hem proposat l'anàlisi de la transferència dinàmica de competències en l'espai de les pràctiques professionalitzadores. En aquesta comunicació presentem els primers resultats analitzats a partir de la percepció dels estudiants. Algunes de les aportacions més interessants han estat:

- la identificació de les competències professionals i transversals dels estudiants a desenvolupar en el marc del nou grau d'Educació Social en el moment de la posada en pràctica d'aquestes competències.
- l'anàlisi d'aquells aspectes relacionats amb el procés de desenvolupament d'aquestes competències i especialment dels elements que des del practicum d'implicació afavoreixen la transferència dels aprenentatges.
- la necessitat d'articular l'acció conjunta del professorat de la facultat i els professionals dels centres de pràctiques.
- la importància, des de la reflexió conjunta, d'establir orientacions que possibilitin que les competències es desenvolupin adequadament, en el marc de les pràctiques professionalitzadores.

Text de la comunicació

En la professionalització dels futurs educadors i educadores socials, la pràctica en centres és imprescindible. D'acord amb Sáez (2009), és necessari articular la teoria i la pràctica en un model de formació no només basat en les lògiques disciplinàries, sinó també en la lògica professional.

---

¹ Agraïm la col·laboració que ha fet possible aquest treball als estudiants: Clarisa Castaño, Anna Fabregat, Angel Merino, Ana Muñoz, Daniel Ortega, Tatiana Regía, Natalia Trascastro i a les companyes de l'equip de coordinació del practicum: Inés Massot, Sandra Costa, Maria Padrós y Sandra Montané.

Entenem la transferibilitat de les competències com el procés en què es produeix la transferència dels aprenentatges conceptuals i procedimentals a l'execució real de les activitats pròpies de l'exercici professional.

Aquesta transferència d'aprenentatges es dona especialment en el Pràcticum de l'ensenyament, i fa del procés de pràctiques l'entorn indispensable on cal analitzar els procediments formatius necessaris per aconseguir que cada estudiant pugui aplicar de manera competent els coneixements i les habilitats adquirides per a l'execució de les tasques professionals per a les quals se'l forma.

La metodologia emprada en l'estudi és qualitativa com a forma per aproximar-nos a la realitat formativa. Hem optat per la investigació-acció perquè la considerem la més idònia per als reptes proposats. Centrem així la investigació en un procés d'indagació autoreflexiva per part dels agents implicats en l'acció formativa i que, mitjançant, espais deliberatius conjunts, permet identificar i planificar la transformació de la pràctica.

A partir d'un grup deliberatiu format per nou estudiants en procés de pràctiques en el curs 2008-09, en diferents centres i àmbits d'educació social, hem abordat l'objectiu de l'estudi des de la seva mirada com a protagonistes de la formació. Aquests estudiants, s'han reunit durant quatre sessions de tres hores, que han estat complementades amb recursos per la reflexió entre sessió i sessió.

La informació aportada pels estudiants va ser transcrita per poder fer l'anàlisi de contingut. A partir d'aquest anàlisi i de la seva validació a la darrera sessió del grup d'estudiants podem presentar els següents resultats en relació als següents aspectes: a) Competències que identifiquen haver adquirit "prèvies" a la formació pràctica; b) Competències i aprenentatges desenvolupats "durant" la formació pràctica; c) Percepció del procés de transferència de competències i d) Elements facilitadors del procés de transferència

a) Competències que identifiquen haver adquirit "prèvies" a la formació pràctica

Inicialment, els estudiants van identificar un conjunt de competències, que al seu parer, ja disposaven abans d'iniciar el practicum. Bona part de les mateixes podrien anomenar-se com a *competències transversals*: unes de relació interpersonal (Capacitat d'empatitzar, d'escolta, respecte, treballar en equip, comunicació, sentit de l'humor, entre les principals), i unes altres com a competències personals (paciència, creativitat, tolerància, iniciativa, vocació, motivació, seguretat, prudència, etc..)

Un segon grup de competències el podríem agrupar com a *competències específiques* o de caràcter més tècnic del perfil professional (coneixements o informació sobre el centre, l'àmbit, documentació específica, la professió, etc..).

b) Competències i aprenentatges desenvolupats "durant" la formació pràctica

Al mateix temps que els estudiants identificaven aquestes competències inicials, anunciaven que durant les poques setmanes que havien passat des de l'inici del practicum, algunes d'aquestes competències ja havien anat experimentant una certa matisació o evolució com a resultat de la necessitat de posar-les en acció i/o d'observar-ne la seva aplicació per part dels professionals-tutors en el decurs del practicum. En concret, percebien que l'existència de les competències transversals prenia progressivament un protagonisme considerable: gestió de les emocions (tolerància a la pròpia frustració, límits en la implicació, prendre distància, capacitat de regular l'impuls, tenir en compte altres punts de vista, resolució de conflictes,

flexibilitat, fer una aposta per l'altre, autoconfiança, etc...). Aquestes anaven acompanyades d'altres com la puntualitat, responsabilitat i seriositat.

*“Las capacidades comunicativa y expresiva he de decir que probablemente las traía desarrolladas de casa, pero respecto a la capacidad crítica y autocrítica, sin duda la he ido adquiriendo durante las prácticas.
En un primer momento me sensibilizaba en exceso con los sujetos, poco a poco he ido haciéndome más crítico, y sobretodo más autocrítico mientras he intentado acabar con ese exceso de sensibilización”. (E3,1a)*

És justament, a mesura que avança l'estada de pràctiques i que evoluciona o creix la seva implicació en les mateixes, que els estudiants tenen la possibilitat d'observar per una banda com aquestes competències transversals s'han anat transformant (adquirint matisos, s'han afinat, perfeccionat i/o polit) i per una altra banda tenen la possibilitat de reconèixer i posar en acció les competències específiques necessàries per la tasca professional.

Així, el posar en joc aquestes competències professionals possibilita que a l'acabar el primer trimestre de pràctiques al centre, després d'una experiència de com a mínim 190 hores de pràctiques, l'estudiantat sigui conscient d'haver incorporat alguns aprenentatges concrets durant aquest període i d'haver-ne utilitzat d'altres adquirits a assignatures cursades a la diplomatura. Aquests aprenentatges fan referència tant a coneixements sobre la realitat en què intervenen (àmbit i context), com al funcionament intern del servei (atenció directa, gestió), així com a la professió i a la seva pròpia evolució professional (competències, funcions, identificació professional, construcció de l'autoritat professional).

*“En el cas del coneixement destacaria saber com crear una entrevista, les parts, les dades personals, la situació, el genograma, recursos que necessita, és necessari tindre unes bases teòriques per poder-la crear i realitzar. Com fer-li a la persona sense que es senti interrogada, que estigui còmoda, però a la vegada que ens doni el màxim possible d'informació sobre la situació, tindre informació per poder donar una primera resposta.
El meu tutor de pràctiques al centre és qui ha participat el desenvolupament d'aquest aprenentatge i alguns professors que em van ensenyar com realitzar una entrevista.
Les assignatures vinculades serien els tres practicums, didàctica general, anàlisi dels processos d'exclusió social, intervenció educativa sobre problemes fonamentals de desadaptació social.
El desenvolupament d'aquest aprenentatge per sort ha estat iniciat des de un bon principi ja que el meu tutor m'ha deixat estar present a les entrevistes i intervenir donant-me confiança i seguretat.” (E6, 1b)*

Acompanyant a aquests aprenentatges els estudiants diuen haver adquirit un conjunt de competències transversals i específiques vinculades al coneixement, a la gestió de la informació, a l'acció, a la gestió emocional, a la coordinació i al treball en equip, etc. A partir de les competències adquirides segon la percepció dels estudiants, en aquest període de pràctiques, hem elaborat un quadre on es posen en relació amb la proposta de competències del títol de grau d'Educació social (UB) i amb la proposta que ens fan els tutors en relació als requeriments del món laboral.

COMPETÈNCIES DEL GRAU	PERCEPCIONS DE LES ADQUISICIONS EN EL PRACTICUM	COMPETÈNCIES DES DEL MON LABORAL
Conèixer la configuració històrica de la	Autoritat professional i moral. (E1,2a)	Conèixer les funcions de l'educador social i

<p>professió, identificar la identitat professional i emmarcar l'exercici de les funcions professionals de l'educador</p>	<p><i>Capacitat d'actuar com un model. (E1,2e)</i> <i>Qüestionament periòdic/constant de l'acció professional. (E1,3b)</i> <i>Saber la diferència entre l'amistat i l'avinentesa professional. (E1,4b)</i> <i>- Compromís ètic. (E4,1b)</i></p>	<p>del agents externs i serveis implicats Reconèixer el propi espai professional i respectar el dels altres</p>
<p>Anàlitzar, avaluar i investigar els contextos socials, culturals i educatius</p>	<p><i>Coneixements bàsics de psicologia evolutiva. (E1,1b)</i> <i>Coneixement de les TICS, així com de les diferents opcions i teories econòmiques que envoltant el panorama polític, social i econòmic d'avui. (E4,6b)</i> <i>Observar el més objectivament possible, tenint en compte que sempre estem influenciats. (E6,1b)</i> <i>Organització i planificació de l'entrevista. (E6,1b)</i></p>	<p>- Coneixement del medi, territori, context social, agents externs i serveis implicats, els usuaris, la filosofia/principis educatius del centre</p>
<p>Dissenyar, desenvolupar, seguir i regular processos de relació educativa fonamentats, contextualitzats i transformadors</p>	<p><i>Presa de decisions. (E4,1c)</i> <i>Tenir en compte les motivacions i interessos de l'altre. (E1,3g)</i> <i>Creativitat/Experimentació/Adaptació a l'infant. (E1,1e)</i> <i>Capacitat d'establir una confiança amb el subjecte: VINCLE. (E1,2c)</i> <i>Capacitats de motivar i responsabilitzar. (E1,2d)</i> <i>Confiança en les possibilitats de l'altre. (E1,3a)</i> <i>Veure més enllà d'una simple acció quotidiana quelcom educatiu. (E5,2b)</i></p>	<p>- Orientació a l'ajuda: saber motivar, afavorir la promoció social, establir pautes educatives a nivell individual i grupal, resolució de conflictes: ser un bon mediador i promoure habilitats per a la resolució de conflictes</p>
<p>Elaborar propostes, eines i instruments educatius per enriquir i millorar els processos, contextos i recursos educatius i socials</p>	<p><i>Capacitat de recerca i de planificació d'activitats. (E1,3c)</i> <i>Observar el més objectivament possible, tenint en compte que sempre estem influenciats. (E6,1b)</i></p>	<p>- Saber fer projectes, programacions, memòries i informacions de registre o difusió Per l'adquisició d'habilitats socials Organització i gestió del temps i dels plans d'intervenció</p>
<p>Compromís ètic: - Capacitat crítica i autocrítica - Capacitat de conèixer i aplicar el codi deontològic</p>	<p><i>Treure prejudicis i estereotipis a l'hora de treballar amb els educands. (E4,3a)</i> <i>Qüestionament periòdic/constant de l'acció professional. (E1,3b)</i> <i>Capacitat crítica i autocrítica. (E3,1c)</i> <i>Acceptació de les crítiques constructives. (E6,2c)</i></p>	<p>Sentit crític Autocrítica Crítica sobre la intervenció professional</p>
<p>Capacitat d'aprenentatge i responsabilitat: - Responsabilitat - Capacitat d'anàlisi, síntesi, visions globals i d'aplicació dels coneixements a la pràctica - Capacitat de prendre decisions i adaptació a noves situacions - Capacitat de gestió del fracàs, de control de l'estrès i de situacions de crisi</p>	<p><i>Responsabilitat. (E3,2e)</i> <i>Adaptació a noves situacions. (E3,2f)</i> <i>Capacitat de sintetitzar. (E6,3c)</i> <i>Tolerància vers els diferents punts de vista. (E6,2b)</i></p>	<p>Compromís/responsabilitat/maduresa aplicació de normes i regulació del comportament; no ser generador de conflictes Adaptabilitat i flexibilitat Presa de decisions Iniciativa, participació Tolerància a la frustració, control emocional, afrontament actiu i positiu de l'estrès, resistència, perseverança i seguretat en un mateix</p>
<p>Capacitat comunicativa: - Capacitat per comprendre i expressar-se oralment i per escrit dominant el llenguatge especialitzat - Capacitat de buscar, utilitzar i integrar la informació - Capacitat de comunicació interpersonal positiva</p>	<p><i>Capacitat comunicativa. (E3,1a) // capacitat expressiva. (E3,1b)</i> <i>Gran capacitat per saber escoltar. (E5,2a)</i> <i>Escolta Activa. (E6,1a)</i> <i>Entonació, utilització del llenguatge verbal i no Verbal. (E6,1c)</i> <i>Habilitats dialògiques i de negociació. (E1, 2b)</i> <i>Observació i reflexió amb un mateix ("no somos supermanes"). (E4,5a)</i></p>	<p>Expressar idees amb claredat, Gestió de la informació (anàlisi crítica, el que es diu i el que no es diu, documentació, discriminar i processar dades amb una finalitat Escoltar-comunicar, interpretar el llenguatge verbal i el no verbal, actitud d'escolta i silenci amb professionals i usuaris, capacitat empàtica, de relació. Assertivitat</p>

Treball en equip: Capacitat de col·laborar amb els demés i de contribuir a un projecte comú Capacitat de col·laborar en equips interdisciplinaris i en equips multiculturals)	<i>Capacitat de coordinació amb altres serveis. (E1,3d)</i> <i>Voluntat d'enteniment i coordinació. (E1,4a)</i> <i>Predisposició a comptar amb l'altre professional. (E1,4d)</i> <i>Trabajo en equipo. (E3,5b)</i> <i>Coherència interna: professional – equip – usuaris/es. (E1,5a)</i>	Coordinació – Treball en equip - Treball en Xarxa Negociar/saber renunciar, col·laborar amb altres professionals en benefici dels usuaris, saber rentabilitzar el temps i eficàcia de les actuacions saber treballar a tres nivells: individual, en equip, en xarxa
--	--	--

En aquest punt podem considerar que els estudiants han conclòs l'etapa de reconeixement de la realitat d'intervenció i la fase d'adaptació a l'entorn de pràctiques.

c) Percepció del procés de transferència de competències

D'acord amb algunes investigacions (Broad i Newstrom, 2000), hi ha una part de transferència dels aprenentatges que es produeix de manera natural, és a dir, que resulta de l'aplicació espontània dels conceptes i habilitats adquirides davant dels requeriments professionals.

Els estudiants opinen també el mateix. Expliciten que en el desenvolupament de les competències professionals intervenen diferents elements previs al període de formació universitària i a l'experiència de les pràctiques professionalitzadores. Consideren que es parteix d'una base innata o predisposició "biològica" que va acompanyada del bagatge o experiència personal que aporta la vida –la quotidianitat- i de l'experiència formativa anterior a l'etapa universitària. A més, sovint cal afegir l'existència d'experiències socioeducatives vinculades al voluntariat o altres contextos pròxims i/o experiència professional vinculada o no l'àmbit social.

"He de reconèixer que algunes competències estaven bastant baixes o nul·les, però que gràcies a les pràctiques estic podent desenvolupar. Certament no sé ben bé on vaig adquirir-les perquè ja fa temps que les tinc, ja sigui més o menys desenvolupades. El COM, és gràcies a la meua persistència en quant a coses que volia millorar, però també han tingut gran influència les educadores de la casa." (E5, 2)

Així, la formació de competències, segons les aportacions dels estudiants forma part del creixement personal, es dona al llarg de la vida. Es desenvolupa a partir d'una predisposició inicial sobre la que van incidint l'educació formal, no formal i informal.

No obstant això, hi ha altres competències que es poden desenvolupar mitjançant l'estimulació de la transferència dels aprenentatges prèviament assolits. Des d'aquesta perspectiva, cal gestionar l'increment de la transferència mitjançant l'esforç dels agents formatius en el procés d'acompanyament de les pràctiques.

Aquest procés no és pas senzill d'analitzar, l'estímul de la transferència planteja un ample ventall de dificultats. En la formació d'educadors i educadores socials no estem tractant de la transferència de destreses professionals tècniques amb procediments clarament definits i fàcilment identificables. En el nostre cas, estem parlant d'una professió en què els aprenentatges que preparen per a ella mateixa estan teixits d'habilitats complexes definides amb menys claredat i precisió. Per posar un exemple l'educador/a social sovint es troba en la necessitat d'afrontar processos de presa de decisions i aquesta habilitat no es tant clarament visible ni fàcil d'identificar per a estimular-la. Convindrà també tenir presents els factors contextuais de l'espai de pràctiques. La cultura de l'organització (centre) i en especial l'acompanyament dels tutors dels centres i professors-supervisors de pràctiques de la

Universitat és clau a l'hora de facilitar o inhibir la transferència de noves competències a l'entorn laboral. Algunes institucions poden fomentar les rutines, mentre altres poden estimular l'assumpció controlada de riscos. Així per posar un exemple, un estudiant pot atrevir-se a posar en pràctica algunes tècniques sense por a les conseqüències negatives d'un error desenvolupant prudentment a partir del suport i tutela del professional-tutor i d'aquesta manera transferir algunes competències que sense aquest estímul s'haurien inhibit. En aquest context, els professionals-tutors i els professors-supervisors són els agents principals que es converteixen en gestors de la transferència dels aprenentatges i de l'escenari educatiu, per facilitar que l'estudiant transfereixi aprenentatges de la teoria a la pràctica i de la pràctica a la teoria.

*“La responsabilidad me ha ido apareciendo sola desde el momento en que yo me situé al otro lado de la mesa del educador(algo nuevo para mi hasta entonces)”
(E3,2b)*

*“Tot plegat comporta per una banda el compromís ètic d'ajudar als benefactors/es del recurs, institució o centre on estiguis, portant a la pràctica una presa de decisions que sigui el més encertades possible per al que fa a les necessitats dels educands”
(E4,1b)*

*“Sin duda, la competencia que se me ha desarrollado a lo largo de las prácticas ha sido la de tomar decisiones. He de decir que las decisiones que he tomado en las prácticas eran simplemente complementarias a las de mi tutora, pero hasta ese momento solo había tomado decisiones que me afectaban únicamente a mi mismo, por esto ha sido complicado aprender a tomar decisiones que afectan a los demás.”
(E3,3a)*

d) Elements facilitadors del procés de transferència

El grup d'estudiants van reflexionar sobre quins havien estat els elements que havien afavorit la transferència dels aprenentatges i el desenvolupament de les competències en el decurs de les pràctiques. Aquesta anàlisi va permetre identificar, des de l'experiència dels alumnes, un seguit d'aspectes que actuen clarament com a facilitadors de la transferència i que caldrà tenir en compte en el disseny dels processos de pràctiques.

Destaquen:

- Observació de l'exercici professional. Entès com l'oportunitat d'estar present en les intervencions dels professionals per observar la seva pràctica i analitzar els referents de l'acció.

-“Observació Tutor” (DtE236)

- “Observació del tutor davant de situacions de conflicte” (E79)

- La Intervenció – Acció en el terreny. Fa referència a la necessitat d'actuar, d'assumir certes responsabilitats o de resoldre les situacions quotidianes en el marc de les pràctiques.

-“Llibertat d'intervenció” (DtE236)

- “Gràcies a posar les pràctiques dins de les situacions” (E79)

- “Necessitat d'adaptar-se en tot moment” (E79)

-“ Propi procés de pràctiques” (E145)

- “Entendre el meu rol” (E145)

- “Experiència i rodatge” (E145)

- Espais Formatius. Fa referència a la necessitat de disposar de diversos moments en el marc de les pràctiques per poder dialogar amb el tutor i/o professional-referent sobre el sentit de les decisions i/o accions preses i per qüestionar i qüestionar-se en l'actuació professional.

- "Seguiment tutorial" (E145)
- "Reunions diàries, reunions d'equip" (E79)

- Elements Relacionals. Té a veure amb les relacions interpersonals amb els professionals del centre de practiques, especialment amb el tutor. Implica ser acceptat al centre com a integrant del mateix, en la mesura de les possibilitats de l'entitat.

- Molta comunicació (DtE236), (DtE79)
- Vincles amb el tutor (DtE236)
- Complicitat entre els/les professionals per al compliment d'un objectiu (E79)
- Diferències entre ser tractat com un estudiant em pràctiques o com un treballador més. (DtE236)
- Diferències entre ser part de l'equip i prendre part de l'equip (E145)
- Reconeixement (E79)

- Experiència reflexionada. Aquest element té a veure amb el bagatge previ de l'estudiant, amb les seves experiències en feines anteriors, voluntariat, maduresa personal, etc. També s'inclouria en aquest punt la influència dels espais d'intercanvi entre els companys de pràcticum i els professors-supervisors en els seminaris de pràctiques.

- "Pròpia Vital i/o Exp. Professional" (DtE236)
- "Errades, Reflexió, Reciclatge" (E145)

- Assoliment de nous Coneixements. Fa referència a l'aprenentatge de nous conceptes i/o procediments relatius a l'àmbit. Es tracta d'aprenentatges de caire més específic en relació als usuaris, les tècniques, els recursos, etc..

- "Adquisició de Coneixements". (DtE236)
- "Conèixer el llenguatge" (E79)

- Pràctica d'habilitats. Fa referència a l'aplicació de recursos o competències en general ja disponibles que és útil posar en joc amb freqüència.

- "Canvi d'allò negatiu per fer-ho positiu (sentit de l'humor)" (E79)

A partir d'aquestes propostes i mitjançant la triangulació amb les percepcions dels altres dos agents formatius: tutors i supervisors, la nostra recerca ens permetrà identificar els elements que en un procés d'ensenyament i aprenentatge en el practicum promouen la transferibilitat de les competències i la consegüent professionalització.

Conclusions

En el lloc de pràctiques es posen en joc les competències. Aquest és un espai privilegiat pel fet que constitueix un espai protegit i tutelat que estimula l'assumpció de certes responsabilitats i

actuacions per part de l'estudiant, que d'altra manera quedarien inhibides per haver-se percebut com un risc.

Les dades recollides en els grups de discussió amb l'estudiantat ens permeten arribar a les conclusions següents:

- Els i les estudiants que han pogut fer una immersió en la vida quotidiana i rutinària en el centre de pràctiques, reconeixen haver transferit competències de manera natural i espontània. La transferibilitat, i per tant l'aprenentatge, serà més gran com més intensa i profunda sigui la relació de l'estudiant amb la pràctica educativa i l'entorn de la intervenció.
- En les primeres fases del practicum es visualitza una transferència més accentuada de les competències transversals i a mesura que l'estudiant avança en la seva estada al centre, és més conscient dels aprenentatges de caire tècnic i metodològic que posa en joc quan la pràctica requereix competències específiques.
- Els estudiants identifiquen diferents agents que intervenen com a facilitadors en l'evolució de les competències professionals. Aquests agents són:
  - El tutor. És el professional del centre de pràctiques, que generalment actua com a model professional per excel·lència i qui planifica la proposta formativa de l'estudiant generant-li oportunitats d'actuació professional.
  - L'Equip de professionals del centre. Els consideren corresponsables de la formació en el període de practiques al centre en tant que interaccionen amb l'estudiant i apareixen com a referents o models d'actuació professional.
  - La persona o les persones que constitueixen l'eix central de l'actuació professional. En tant que subjectes destinataris de la intervenció educativa que interactuen amb l'estudiant i li ofereixen l'experiència d'una "relació educativa" permeten que posi en joc moltes competències que d'altra manera no aflorarien.
  - El grup de companys- Els iguals (estudiants en pràctiques). Tant en el marc formal dels seminaris com en les relacions informals en les que intercanvien opinions, experiències i confidències que possibiliten exemplar la mirada i tenir perspectives diverses no sempre coincidents.
  - El professor-supervisor de la Universitat qui apareix com a professional que ha de saber estimular la reflexió proporcionant espais de diàleg i resignificació de la pràctica-teoria, de confrontació de decisions i d'anàlisi de la construcció de la identitat professional.
  - Els docents que intervenen en la formació universitària, en tant que podrien ser generadors d'experiències d'exercitació de competències en contextos simulats (estudi de casos, role-playings, ...)
  - El propi estudiant, com a principal protagonista, qui amb el seu treball personal és qui posa en relació tots els elements procedents dels diferents elements i agents formatius implicat en la transferència.
- Els i les estudiants identifiquen un acompanyament especialment important de tutors i supervisors que va més enllà d'un accés directe a la intervenció i que requereix espais de diàleg i *resignificació* de la pràctica-teoria, de confrontació de decisions i d'anàlisi de la construcció de la identitat professional.

- Les i els estudiants reconeixen tenir desenvolupades un seguit de competències abans de l'inici de les pràctiques. Però se n'adonen que és en la pràctica i gràcies a la pràctica mateixa que es produeix la transferència de la competència, a partir d'un procés de reflexió-acció. És en aquest procés que els estudiants identifiquen la posada en pràctica i la *resignificació de les competències* i el que els permet efectuar una transferència des de la pràctica a la teoria i des de la teoria novament a la pràctica.
- El conjunt de competències assenyalades pels estudiants són totalment coherents amb les intencionalitats formatives establertes en el currículum de l'ensenyament d'Educació Social de la Universitat de Barcelona i en les que ens assenyalen els tutors respecte a les competències professionals requerides pels centres de pràctiques.

Bibliografia

Broad, M. L. Y Newstrom (2000) *Cómo aplicar el aprendizaje al puesto de trabajo. Un modelo estratégico para garantizar un alto rendimiento de sus inversiones en formación.* Madrid: Editorial Centro de estudios Ramón Areces, S. A.

Hernández Aristu, J. (2000) *La supervisión y la tutoría de prácticas: funciones, objetivos y posibilidades en la formación universitaria.* En Hernández Aristu y otros. *La supervisión. Un sistema de asesoramiento y orientación para la formación y el trabajo.* Valencia: Nau Llibres.

Le Boterf, G (2000). *Ingeniería de las competencias.* Madrid: Gestión.

Perrenoud, Ph. (2004). *Desarrollar la práctica reflexiva en el oficio de enseñar. Profesionalización y razón pedagógica.* Barcelona: Graó.

Saez, J. (2009). *El enfoque por competencias en la formación de los educadores sociales: una mirada a su caja de herramientas.* *Pedagogía social: revista interuniversitaria*, 16, 9-20

Tejada, J. (2005) *El trabajo por competencias en el practicum: cómo organizarlo y cómo evaluarlo.* *Revista electrónica de Investigación educativa*, 7 (2). Consultado el 11 de octubre de 2008 en: <http://redie.uabc.mx/vol7no2/contenido-tejada.html>

Qüestions i/o consideracions per al debat

Per últim, les qüestions que proposem per al debat parteixen, com diu Le Boterf (2000), d'entendre que la lògica de la descomposició mata la competència i és, en aquest sentit, que des de les pràctiques externes cerquem respondre a un seguit de qüestions:

- És possible identificar aquelles característiques que fan competent un educador o educadora en pràctiques?
- És possible analitzar competències transferibles o que es construeixen en el procés de les pràctiques?

I afegim:

- És possible identificar les competències quan la professió està immersa en un dinamisme que exigeix una alta capacitat d'adaptació a les realitats canviants?
- És possible identificar aquelles estratègies que permeten a tutors i supervisors l'estímul d'aquestes competències complexes de la professió?
- És possible identificar aquells elements que han de posar en joc els estudiants per aprofitar les pràctiques?